

PUHEVIESTINTÄ TIETONA

**VIRKAANASTUJAISESITELMÄ TAMPEREEN YLIOPISTON
PUHEVIESTINNÄN PROFESSORIN VIRKAAN 7.4.2006**

Pekka Isotalus, FT

Puheopin laitos, Tampereen yliopisto

Kun puhun tänään puheviestinnästä tietona, niin alkajaisiksi voi kysyä, mitä hyötyä puheviestintätiedosta on minulle juuri tässä puheviestintätilanteessa. Ensinnäkin tietoni auttavat minua jäsentämään tätä tilannetta. Valmistellessani tätä esitelmää olen hahmottanut tämän tilanteen julkisena esiintymiskontekstina, johon liittyvät tietyt normit, roolit ja odotukset. Olen voinut harkita esimerkiksi odotusten vastaisuuden teorian perusteella, noudatanko kuulijoiden odotuksia vai en. Jos päätän niitä rikkoa, niin tiedän, millaisia seurauksia sillä on ja mitkä asiat kuulijoiden tulkintoihin vaikuttavat. Lisäksi ymmärrän sen, että kuulijoilla on erilaisia konstruktioita ja asenteita, jotka vaikuttavat siihen, miten he sanomaani tulkitsevat. Olen sisäistänyt sen, ettei kukaan kuulijoista ymmärrä esitelmäni sisältöä juuri siten kuin olen sen itse tarkoittanut. Toisaalta tiedän, millä tavoin voin kuitenkin lisätä kuulijoiden ymmärrystä. Tiedän myös, että juuri nyt tuntemani ikävä tunne vatsanpohjassa johtuu autonomisen hermostoni toiminnasta. Elimistöni auttaa minua tässä tilanteessa antamaan parastani. Pyrkimyksenäni onkin tulkita tämänhetkinen olotilani myönteiseksi vireystilaksi. Lisäksi olen valinnut tällaisen aloituksen tähän puheenvuoroon, koska tiedän, että konkreettinen, tilanteeseen liittyvä esimerkki lisää puhutun kiinnostavuutta. Tässä on vain muutama esimerkiksi siitä, millaista tietoa hyödynnän tässä tilanteessa. Selvää joka tapauksessa on, että tietoni puheviestinnästä ohjaavat toimintaani hyvin paljon tälläkin hetkellä.

Haluan tässä virkaanastujaisesitelmässäni puhua puheviestinnästä tietona, koska ihmisten mielikuvissa puheviestintä on liian usein en-

sisijaisesti taitoaine. Yliopiston oppiaineena puheviestintä on kuitenkin nimenomaan tietoaine. Haluan puhua puheviestinnästä tietona myös siksi, että tieteenalan sisälläkin tiedon asemaa olisi kirkastettava. Tarkastelen tässä esitelmässä puheviestintää tietona kolmesta näkökulmasta. Ensinnäkin tarkastelen tietoa puheviestintäosaamisen osana. Toiseksi käsittelen uuden puheviestintätiedon tuottamista eli alan tutkimusta. Kolmanneksi luon silmäyksen tiedon asemaan puheviestinnän yliopisto-opetuksessa.

Puheviestinnän mieltäminen taitoaineeksi on ymmärrettävää, kun katsoo puheviestintätieteen historiallista kehitystä. Tieteenalamme näyttää kummunneen käytännön tarpeesta. Puheviestintätieteen historiahan alkaa komeasti antiikin retoriikasta. Kaikki tietävät, että antiikin aikaan julkisella puheella oli keskeinen rooli yhteiskunnan toiminnassa. Yhtä lailla oikeuden toiminta kuin politiikkakin edellytti puhetaitoa. Tätä julkista puhetta myös opetettiin ja harjoiteltiin. Myös sen olemusta pohdittiin hyvinkin syvällisesti retoriikan piirissä. Retoriikan pohdiskelusta onkin säilynyt paljon sellaista tietoa, joka on edelleen vahvasti ajattelun taustalla puheviestinnän tutkimuksessa ja opetuksessa. Esimerkiksi esiintymistäidon osa-alueiden jaottelu perustuu edelleen retoriikan oppeihin. Retoriikka näkikin julkisten puheiden pitämisen ensisijaisesti taitona. Tämä näkyy selkeästi esimerkiksi Aristoteleen kirjoituksissa. Retoriikan pohjalta lähtevä opetus oli siis puheenpitämisen taidon opetusta, ja retoriikan tietoinen antoi ohjeita tämän taidon kehittämiseen.

Myös suomalaisessa yliopistolaitoksessa on sen alusta asti opetettu retoriikkaa. Tämä kuului kaunopuheisuuden professorin tehtävään. Kuuluisin tämän professuurin hoitajista oli Henrik Gabriel Porthan. Hänen mielestään kaunopuheiseksi tulemiseen tarvittiin sekä teoriaa että käytäntöä ja näiden oli kuljettava yhdessä. Mielenkiintoista on, että tuolloin kaunopuheisuus tarkoitti sekä puhumista että kirjoittamista. Kyse oli kuitenkin latinaksi puhumisesta ja kirjoittamisesta. Tämä opetustraditio katosikin latinan kielen merkityksen vähetessä.

Vaikka retoriikan ajattelumallit kantautuvat tähän päivään, niin nykyinen puheviestinnän opetus ja tutkimus eivät ole suoraa jatkumoa retoriikalle. Suomessa nykyisen puheviestintäopetuksen synty on 1800-luvun lopulla. Keskeinen vaikutus oli kansallisuusaatteella. Katsottiin, että suomalaisia piti opettaa hyviksi puhujiksi myös suomen kielellä. Ruotsinkielisten näyttelijöiden tuli oppia esiintymään suomeksi ja kansalaisten tuli viljellä suomen kieltä myös julkisissa tilanteissa. Ensimmäiset suomenkieliset kirjat keskittyivätkin opastamaan puheiden pitämisessä ja äänenkäytössä. Ensimmäisen alan oppikirjan kirjoitti Wihtori Peltonen vuonna 1901. Peltonen tunnetaan paremmin Johannes Linnankoskena eli Laulu tulipunaisesta kukasta -kirjan kirjoittajana. Puhetaito-kirjan ensipainoksen alkusanoissa Peltonen kirjoitti näin:

Tämän kirjan tarkoitus ei kaipaa monta sanaa selitykseen. Kun pappeinkokouksissa valitellaan puhetaidon välinaisuutta uskonnollisten puhujaimme keskuudessa, kun kaikkialla valitetaan puhujoiista ja lausujoiista olevan semmoisen puutteen, että aikamme edistyspyrinnöt siitä suorastaan kärsivät, ja kun suomenkielellä ei tähän saakka ole ilmestynyt ainoatakaan puhe- ja esitystaitoa käsittelevää teosta, niin nämä tosiasiat semmoisinaan puhunevat parhaiten kirjani puolesta.

Kirja siis syntyi käytännön tarpeesta käytännön tilanteita varten. Tämän ensimmäisen suomenkielisen teoksen jälkeen alkoi vastaavia opaskirjoja ilmestyä tiheästi. Yliopistossa puheviestinnän sisältöjä alettiin Suomessa opettaa heti 1900-luvun alussa. Ensimmäinen alan lehtoraatti tuli Helsingin yliopistoon vuonna 1928. Tuolloin opetusta annettiin ensisijaisesti papeiksi ja opettajiksi opiskeleville. Opetuksen tavoitteena oli siis kouluttaa näitä puhetyöläisiä puhumaan eli tekemään työtään paremmin.

Vuonna 1970 alkoi puheopin approbatur-opetus, ensimmäisenä Tampereen yliopistossa. Myös muissa yliopistoissa puheopin opiskelu

alkoi sivuaineena noihin aikoihin. Suomalaisessa yliopistossa puheviestinnällä onkin pitkä historia sivuaineopetusta antavana oppiaineena ennen kuin siitä on kehittynyt pääaine. Mielestäni tämä kehitys näkyy alan sisältöjen kehityksessä kaikissa yliopistoissa. Kun ainetta opetetaan pelkästään sivuaineena, on aineen rooli erilainen kuin pääaineella. Sivuaineen tehtäväksi jää helposti antaa muiden aineiden opiskelijoille jonkinlaisia lisävalmiuksia. Silloin ei kouluteta juuri oman alan tulevia asiantuntijoita. Puheviestintä sivuaineena onkin saattanut näyttäytyä jonkinlaisena välineaineena. Puheviestinnän asiantuntijan tulee kuitenkin hallita puhumisen ja vuorovaikutuksen teoreettinen tieto – tällöin on opiskeltava sisältöjä, ei välinettä. Kyse on myös paljon suuremmasta muutoksesta kuin opetussisältöjen painotuksesta. Kyse on itse asiassa siitä, että yliopiston sisällä sivuaine muuttuu tasavertaiseksi tieteenalaksi muiden tieteiden kanssa.

Retoriikan traditio, suomalaiset alan juuret ja oppiaineen aikaisempi asema yliopistoissa ovat siis mielestäni vaikuttaneet siihen, että puheviestintä nähdään usein taitoaineena ja että käytännön koulutuksen näkökulma korostuu helposti. Tämä asettaakin haasteen näkökulmalle *puheviestintä tietona*.

Tiedolla on todella keskeinen merkitys puheviestintäosaamisen näkökulmasta. Jo pitkään on tunnustettu, että taitava puheviestintä edellyttää myös tietoa. Osaamisen onkin katsottu koostuvan taidoista, tiedoista ja asenteista. Tämän näkemyksen mukaan taitavalle toiminnalle on ominaista, että ratkaisut perustuvat tietoon. Puheviestintätaitojen opetuksessa on taitoharjoittelun tueksi annettu myös tietoa harjoittelun kohteesta. Alallamme onkin runsaasti tutkimusta siitä, kuinka taidot kehittyvät ja miten taitoja tulisi opettaa. Sen sijaan meillä on todella vähän tutkimusta siitä, kuinka puheviestintätiedon lisääntyminen auttaa meitä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Selvästi suurempi tarve olisi selvittää, kuinka puheviestintätiedon opettaminen kehittää puheviestintäosaamista, kuin jatkaa puheviestinnän harjoitusopetuksen tutkimusta.

Puheviestintäosaaminen on monissa tilanteissa nimenomaan kognitiivista. Esimerkiksi viestinnän suunnittelu on täysin kognitiivista toimintaa, joka pohjautuu kokemuksen ja opetuksen kautta hankittuun tietoon. Se tutkimustieto, mikä meillä toistaiseksi on käytössä puheviestintätiedon merkityksestä käytännön vuorovaikutustilanteissa, käsittelee juuri viestinnän suunnittelua. Esimerkiksi työpaikkahaastatteluihin valmistautumisesta on havaittu, että ne, jotka osaavat tarkemmin kuvitella ja suunnitella viestintäänsä ennen työpaikkahaastattelua, pärjäävät näissä haastatteluissa myös paremmin. Puheviestinnän suunnittelulla on todettu olevan yhteys myös yksinäisyyteen. Ne, jotka osaavat tarkemmin suunnitella, mitä sanovat, onnistuvat hankkimaan itselleen paremmin seuraa vuorovaikutustilanteissa. Onnistunut puheviestinnän suunnittelu edellyttääkin nimenomaan tietoa vuorovaikutuksesta.

Tuoreessa kotimaisessa puheviestinnän tutkimuksessa tarkasteltiin farmaseuttiopiskelijoiden näkemyksiä vuorovaikutusosaamisen kehittymisestä työharjoittelussa. Opiskelijoiden arvioinneissa nousi erikseen esille puheviestinnän teorian tiedon hyöty harjoittelun aikana. Myös viime vuosina alallamme runsaasti keskustelua herättänyt viestintäbiologinen näkökulma korostaa tiedon roolia koulutuksessa. Viestintäbiologisen näkökulman mukaan meidän vuorovaikutuskäyttäytymisemme perustuu paljolti synnynnäiseen temperamenttiin. Näkökulman mukaan koulutuksella pystytään vain rajallisesti muuttamaan viestintäkäyttäytymistä. Näin ollen koulutuksessa pitäisikin antaa tietoa siitä, miten selviää niistä viestintätilanteista, jotka ovat omalle temperamentille hankalia. Täytyy toki todeta, että viestintäbiologinen näkökulma on herättänyt myös runsaasti kritiikkiä.

Monia puheviestintätilanteita on vaikea harjoitella mielekkäällä tavalla, esimerkiksi kuinka ystävystyä, kuinka ratkoa konflikteja parisuhhteessa tai kuinka antaa tukea kollegalleen työpaikalla. Näissä tilanteissa tarvitaankin nimenomaan tietoa puheviestinnästä: tietoa esimerkiksi ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen pelisäännöistä, puheviestinnän

vastavuoroisuudesta, erilaisista viestintäsuhteista, erilaisista viestinnän funktioista, emootioiden ja viestinnän yhteyksistä, vuorovaikutukseen liittyvistä virhetulkinnoista ja niin edelleen. Puheviestintäosaamisen kehittämisessä voitaisiinkin siis entisestään korostaa puheviestinnän tiedon merkitystä. Alan opetuksessa tiedon pitäisi myös kumuloitua, ja mitä osaavampia viestijöitä koulutetaan, sitä enemmän pitäisi opettaa uutta tietoa taitoharjoittelun sijasta.

Alan käytännön koulutuksen näkökulma heijastuu myös puheviestinnän tutkimukseen meillä Suomessa. Tämä johtunee ehkä osittain siitä, että alan ensimmäisillä tutkijoilla on ollut pitkä kouluttajakokemus. Toisaalta on ymmärrettävää, että kun alan tutkimus 1980-luvulla alkoi Suomessa, se joutui osoittamaan käytännön merkityksensä, sillä alan sisällä oli tuolloin runsaasti tutkimuksen hyödyn epäilijöitä. Tuolloin tutkimusasetelmat rakennettiin siis tietoisesti tai tiedostamatta sellaisiksi, että niiden tulokset palvelivat myös käytännön koulutusta. Tällaiseen tutkimuksemme hyödyllisyyden todisteluun meillä ei enää ole tarvetta, joten koulutuksen näkökulma ei enää saisi ohjata tutkimusta.

Tällaisesta käytäntölähtöisyydestä emme kuitenkaan ole vielä riittävästi päässeet irti. Koulutuksen näkökulman vahvuus näkyy edelleen esimerkiksi siinä, että opinnäytteiden tekijät ehdottavat usein ensimmäiseksi jonkinlaista puheviestintäosaamisen näkökulmaa tutkimukseensa. Usein kuitenkin jokin toinen näkökulma on tutkimuksellisesti hedelmällisempi. Sinänsä voimme olla tyytyväisiä, että alamme tutkimuksella on selvää käytännön sovellusarvoa. Vahva sidoksisuus käytäntöön saattaa kuitenkin olla myös rasite tutkimukselle, sillä tällöin tutkimusten ongelmanasettelu ei välttämättä ole teoreettisesti tarpeeksi kunnianhimoista tai tutkimustuloksia arvioidaan väärin perustein. Hyvin ilmeistä on myös, että tällaiseen tutkimukseen on sisäänrakennettuna viestinnän arvottaminen.

Huomattava osa puheviestinnän tutkimuksesta, varsinkin suo-

malaisesta, pyrkii selvittämään sitä, millainen viestintä olisi hyvää tai millaisella sosiaalisella vuorovaikutuksella olisi myönteisiä vaikutuksia. Arvotamme siis viestintää – näemme jonkinlaisen puhumisen parempana kuin jonkin toisenlaisen. Näin ei tarvitsisi olla. Erinomainen puheviestinnän tutkimuksen tavoite on, jos se auttaa meitä jotenkin paremmin ymmärtämään, miksi ihmiset puhuvat keskenään, miksi he puhuvat niin kuin puhuvat tai mihin kaikkeen jokapäiväisellä vuorovaikutuksella on yhteyksiä elämässämme. Tutkimuksesta ei myöskään tee yhtään huonompaa se, jos se ei valota hyvän viestinnän salaisuutta, jos se sen sijaan auttaa meitä jollakin tasolla paremmin ymmärtämään ihmisten puheviestintää.

Yhteiskunta tosin luo tutkijalle paineita hyvän viestinnän salaisuuden löytämiseen. Kansainvälisestikin on kiinnitetty huomiota siihen, että nykyisin vallitsee yleisesti käsitys, että puhuminen on tärkeää. Puhumisen katsotaan auttavan moneen asiaan ja ratkaisevan monia ongelmia. Esimerkiksi jos ihmissuhteissamme on ongelmia, meitä neuvotaan istumaan alas ja puhumaan asiat halki. Vanhempien pitäisi keskustella lastensa kanssa monista eri asioista. Myös kouluissa ja työpaikoilla pitäisi puhua ongelmallisista asioista. Valtioiden johtajia vaaditaan nostamaan ongelmakohdat keskusteluun. Yleisesti siis ajatellaan, että huono viestintä on synnä monenlaisiin ihmisten välisiin ongelmiin ja että paremmalla viestinnällä voitaisiin rakentaa parempaa maailmaa. Viestinnän tutkijoina meidän odotetaan ratkaisevan näitä ongelmia ja rakentavan parempaa maailmaa edistämällä parempaa viestintää. Viestinnän tutkijoina pystymme ehkä jossain määrin edistämään parempaa viestintää, mutta emme muuta. Tällainen usko viestinnän voimaan on todella idealistinen, mutta käytännössä se silti kuitenkin heijastuu viestinnän tutkimukseen monella tavalla.

Puheviestinnän tutkijoina meidän tulee suhtautua kriittisesti myös tällaisiin arvoasetelmiin, vaikka niin mielellämme haluaisimmekin uskoa tieteenalamme voimaan parantaa maailmaa. Kannattaa kiinnittää

huomiota myös siihen, millaista viestintää arvostamme. Usein viestintäihanteemme ovat idealistisia. Esimerkiksi viestinnän avoimuutta ja rehellisyyttä pidetään lähes joka tilanteessa tavoiteltavina arvoina. Onko kuitenkaan mielekästä tavoitella näitä joka tilanteessa? Esimerkiksi viestinnän avoimuus on ihanne, jonka toteutuminen ajaisi meidät täydelliseen kaaokseen ja aiheuttaisi todennäköisesti enemmän pahaa kuin hyvää ihmissuhteillemme. Mielenkiintoista on myös, että puheviestinnän pimeää puolta on alettu tutkia laajemmin vasta viime vuosina. Jokapäiväistä puheviestintäämme on kuitenkin myös se, että puhumalla ihmiset loukkaavat, valehtelevat, juoruavat ja tekevät jopa rikoksia. Eikä jako hyvään ja huonoon viestintään tässäkin tapauksessa ole itsestään selvää, sillä esimerkiksi juoruamista ja valehtelemistä suorastaan tarvitaan sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä.

Puheviestintä tietona onkin haaste myös meille alan tutkijoille, uuden tiedon tuottajille. Vaikka alan tutkimustietoa on olemassa jo todella paljon, on edelleen ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa paljon tutkittavaa – erityisesti suomalaisesta näkökulmasta. Puheviestinnän tutkimukselle on tällä hetkellä todella paljon yhteiskunnallista tarvetta. Tarve näkyy monella eri tasolla. Esimerkiksi yhteiskunnan tasolla viestinnän merkitys on kasvanut koko ajan. Tämä näkyy vaikkapa politiikassa, liiketoiminnassa, oikeuslaitoksessa tai terveydenhoidossa. Puheviestinnän tutkimuksen haasteita ovat esimerkiksi demokratian toimivuus kansalaisten ja poliitikkojen välisenä vuorovaikutuksena tai johtamisviestintä globaalisti toimivassa yrityksessä.

Myös työelämä kaipaisi kipeästi puheviestinnän tietämystä. Työpaikoilla tapahtuu kiusaamista, ihmiset uupuvat työpaikan ilmapiiriin takia tai itse työtehtävien tekeminen tuntuu liian vaikealta puutteellisen viestintäosaamisen takia. Työelämän vuorovaikutusta muuttaa myös jatkuva viestintäteknologian kehitys. Näitä prosesseja voitaisiin paremmin ymmärtää puheviestinnän tutkimuksen avulla.

Eilisissä lehdissä (6.4.2006) uutisoitiin työministeriön tilaamasta

tutkimuksesta. Tutkimuksen mukaan työn mielekkyyteen vaikuttaa erityisesti työpaikan johtajan toiminta. Tutkijan mielestä työntekijät eivät vaadi johtajilta mahdottomia; toiveena on inhimillinen kohtelu, kannustaminen, avoimuus, palaute ja ideoiden kuunteleminen. Nämähän ovat kaikki juuri puheviestinnän osa-alueita. Mielestäni mielenkiintoista olisi myös tietää, miten ihmisten yksityiselämän ja työpaikan vuorovaikutussuhteet heijastuvat toisiinsa. Niillä saattaa olla hyvinkin vahvoja yhteyksiä esimerkiksi silloin, kun henkilö on lähellä loppuunpalamista.

Myös läheisissä ihmissuhteissa on runsaasti haasteita puheviestinnän tutkimukselle. Vasta aluillaan on tutkimus ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin yhteydestä. Läheisissä ihmissuhteissa viestinnällä näyttää olevan vaikutusta sekä ihmisten fyysiseen että psyykkiseen hyvinvointiin. Esimerkiksi paljon parisuhteessa riitelevät sairastelevat myös enemmän. Parisuhteen viestinnällä on yhteyksiä jopa sydänsairauksiin. Viestinnällä ihmissuhteissa on havaittu olevan yhteyksiä myös psyykkisiin ongelmiin, kuten masentuneisuuteen, yksinäisyyteen, ahdistuneisuuteen, päihteiden käyttöön tai syömishäiriöihin. Myös yhteiskunnallinen kehitys muuttaa läheisiä ihmissuhteitamme ja niiden viestintää. Esimerkiksi avioerojen määrä kasvaa koko ajan, ja keskeisenä syynä tähän näyttäisivät olevan vuorovaikutusongelmat tai keskustelun puute parisuhteessa. Kaupunkikulttuurissa vuorostaan yksineläjien määrä kasvaa kaikissa ikäryhmissä. Miten sinkkujen lisääntyvä määrä muuttaa vuorovaikutussuhteiden ylläpitoa tai miten vanhusten kasvava yksinäisyys ja vuorovaikutussuhteet ovat yhteydessä toisiinsa?

Meillä onkin nyt erinomainen tilaisuus, myös täällä Tampereella, vahvistaa puheviestintätiedon asemaa. Opetuksemme pitää siis olla vahvasti teoreettista, sisältörikasta. Me emme kouluta pääaineopiskelijoistamme puhumisen ammattilaisia, vaan puheen ja vuorovaikutuksen korkeatasoisia ja monipuolisia asiantuntijoita. Tällainen asiantuntijuus

edellyttää nimenomaan laajaa tutkimuksellisen tiedon arsenaalia, jota voi sitten soveltaa erilaisissa tilanteissa ja tehtävissä. Ylipäänsä viestintä on yhteiskunnassamme muodostunut niin keskeiseksi ja monitasoiseksi, että alan työtehtävät edellyttävät nimenomaan viestintäalan akateemista koulutusta, muunlaisella koulutuksella niissä on enää vaikea pärjätä. Esimerkiksi tiedottajana, viestintäpäällikkönä tai vuorovaikutuksen asiantuntijana henkilöstöhallinnossa tarvitsee runsaasti puheviestinnän substanssiosaamista.

Nykyisin työelämän vuorovaikutuskoulutuksessa häärii monenlaisia kouluttajia – esimerkiksi entisiä tanssijoita, näyttelijöitä, toimittajia tai teologeja – joka tapauksessa henkilöitä, joilta puuttuu alan tieteellinen koulutus. Se, minkä avulla puheviestinnän yliopistokoulutuksen saanut kouluttaja voi pärjätä näillä koulutusmarkkinoilla, on nimenomaan tutkimusperustainen tieto. Hänellä tulee olla tietoa, jota arkijattelun pohjalta vuorovaikutusta tarkastelevalla ei ole ja joka jäsentää koulutettavan ajattelua uudella tavalla. Tällaista tietoa meidän on kyettävä täällä yliopistossa tutkimuksen avulla luomaan sekä edelleen jakamaan sitä opiskelijoillemme roppakaupalla.

Aloitin tämän esitelmäni kysymällä, mitä hyötyä puheviestintätiedosta minulle on tässä tilanteessa. Esitelmää valmistellessani mieleeni tuli myös joukko kysymyksiä, joihin kaipaisin lisää tietoa. Haluaisin tietää esimerkiksi lisää niistä kognitiivisista prosesseista, joita tällainen puheenvuoron valmistelu edellyttää. Tai mitä erityistä valmisteluuni toi se, että kyseessä oli nimenomaan puhutun valmistelu? Toisaalta voin todeta, että kunkin meistä on vaikea havaita aukko tiedoissamme niillä osa-alueilla, joilta meillä ei ole minkäänlaista aikaisempaa tietoa. Onko siis niin, että mitä vähemmän on tietoa puheviestinnästä, sitä vähemmän sitä osaa myös kaivata? Toisaalta alalla kuin alalla on niin, että mitä enemmän tietää, sitä paremmin tiedostaa oman tietämyksensä rajallisuuden. Oleellinen kysymys onkin, millainen puheviestintätieto ja missä määrin olisi sopivasti itse kullekin.